

Norsk potetproduksjon 2017

Per J. Møllerhagen og Pia Heltoft
NIBIO Grøntproduksjon, Apelsvoll
per.mollerhagen@nibio.no

Arealer

Statens Landbruksforvaltning vil ikke ha noen tall klare for arealer og antall produsenter som har søkt om produksjonstilskudd før godt utpå nyåret. Dette pga. endrede søknadsfrister. Derfor gjengis her kun oppdaterte tall for 2016.

Det totale potetarealet i fjor (2016) var 119 919 daa (endelige tall fra Landbruksdirektoratet/SSB). Det er en økning på ca. 1 600 daa sammenlignet med året før. De oppgitte arealene er de arealer som det er søkt produksjonstilskudd på. Det vil alltid være en del potet som settes i tillegg til dette, anslagsvis ca. 4-5 000 daa hvert år. Økningen i potetarealet er størst på Østlandet (1 150 daa). Det er små økninger i de andre landsdelene.

På Østlandet dyrkes 75,1 % av det totale potetarealet, og det er fortsatt Hedmark, Vestfold, Nord-Trøndelag og Oppland som er de største potetfylkene. Hedmark er det desidert største med 47 216 daa (økning på 1460 daa fra 2015). Vestfold hadde ca. 15 335 daa (reduksjon på vel 60 daa sammenlignet med 2015). Oppland hadde 9 197 daa i 2016, en reduksjon på ca. 350 daa. I Nord-Trøndelag var det en økning av

potetarealet på 150 daa i 2016 til 13 396 daa. Rogaland hadde et areal på ca. 6 435 daa i 2016 (pluss 135 daa), mens Sogn og Fjordane hadde 900 i 2016 daa, likt med 2015 (det meste lokalisert i Lærdal). I de tre nordligste fylkene ble det satt ca. 4 667 daa, som er en økning ca. 100 daa sammenlignet med 2015. Potetarealet i Troms er 2 895 daa og 1 200 daa større enn i Nordland. Finnmark hadde kun 78 daa i 2016, og er det minste potetfylket sammen med Hordaland som hadde 77 daa. Det dyrkes potet på 1,22 % av det totale jordbruksarealet det er søkt tilskudd for (9 815 907 daa).

Trenden fra tidligere år med nedgang i antall produsenter og økt areal pr. enhet fortsetter også i 2016. Antall produsenter som søkte produksjonstilskudd på potet i 2016 er redusert med 70 fra året før, til 1873. Dette utgjør 4,6 % (4,7 % i 2015) av de 40 360 som totalt søkte produksjonstilskudd i jordbruket i 2016. Her er også arealer under 5 daa tatt med. Tabell 2 viser at gjennomsnittlig potetareal på landsbasis nå er 64 daa, som er en liten økning fra 2015. Det gjennomsnittlige arealet pr. produsent i Hedmark var på 145 daa (135 daa), Vestfold 131 daa (120 daa), Oppland 57 daa (55 daa), Rogaland 49 daa (46 daa),

Tabell 1. Potetareal som det er søkt produksjonstilskudd på, i dekar. Kilde: SSB og SLF

	1999		2009		2014		2015		2016	
	dekar	%	dekar	%	dekar	%	dekar	%	dekar	%
Østlandet	106614	71,9	101107	73,5	93131	75,6	88912	75,1	89982	75,1
Vestlandet	11650	7,8	11719	8,5	8692	7,0	8312	7,0	8508	7,1
Midt-Norge	22452	15,1	17971	13,1	16700	13,5	16546	14,0	16704	13,9
Nord-Norge	7794	5,2	6853	5	4839	3,9	4572	3,9	4644	3,9
Totalt	148510	100	137650	100	123362	100	118342	100	119838	100

Vestlandet: Vest-Agder, Rogaland, Hordaland, Sogn og Fjordane

Midt-Norge: Møre og Romsdal, Sør- og Nord-Trøndelag

Nord-Norge: Nordland, Troms og Finnmark

Østlandet: Øvrige fylker

Tabell 2. Antall potetprodusenter, totalt potetareal og areal pr. produsent. Tall fra søknad om produksjonstilskudd. Kilde: Landbruksdirektoratet

	1999	2014	2015	2016
Antall produsenter, stk.	9839	2060	1943	1876
Potetareal, daa	147432	123362	118342	119838
Areal/produsent, daa	15,0	59,9	60,9	64,0

Tabell 3. Avlinger i kg/daa og totalt produsert kvantum. Kilde: Statistisk sentralbyrå (SSB)

	1999	2014	2015	2016*
Kg/daa	2561	2897	2578	3034
Totalt prod. kvantum, tonn	380200	357700	305200	363200

*Tallene er foreløpige

Nord-Trøndelag 83 daa (77 daa) og Troms 21 daa (19 daa). Tall i parentes er arealene fra 2015.

Hedmark 325 (ned 13), Nordland 243 (ned 5), Oppland 162 (ned 10), Troms 141 (ned 7) og Nord-Trøndelag 161 (ned 10) hadde flest søkere på produksjonstilskudd for potet i 2015. Talla i parentes viser nedgang i antall dyrkere fra 2015.

Avlinger og produksjon

Tall for avlingene i 2017 foreligger ikke enda, men det ble produsert totalt 363 200 tonn potet i Norge i 2016. Dette var 58 000 tonn mer enn i 2015. Merk at dette er foreløpige tall, og at korrigeringer vil komme. Avlinga pr. daa var 3 034 kg/daa i 2016. Dette er hele 456 kg/daa høyere avling enn det foregående året. For 2017 er det forventet at avlingene både totalt og i kg/daa blir lavere enn i 2016. Selv om arealene er redusert i de seinere åra, ligger den årlige totale produksjonen på vel 300 000 tonn. I alle de tre viktigste potetområder på Østlandet er det rapportert om noe lavere avlinger enn i 2016 (Avlings- og graveprøver utført av Landbruksrådgivingen m.fl. samt tilbakemeldinger fra potetkjøperne).

Sertifisert settepotetproduksjon

Settepotetarealet og omsatt kvantum de siste åra er vist i tabell 4. Arealet har økt fra ca. 8 000 (2009) til 9 018 daa sertifisert vare i 2017, om lag samme areal

som foregående år. Som en kuriositet kan det nevnes at det totale arealet av sertifisert vare var nede i vel 4700 i 1980. Omsatt mengde settepotet har variert noe de siste åra (6 000 tonn for 15 år siden til vel 9 000 tonn de siste åra). Våren 2017 ble det solgt 10 076 tonn settepotet, som er en økning på 16 tonn sammenlignet med foregående år.

Det produseres desidert mest sertifiserte settepoteter i Hedmark fylke, og da med hovedtyngden i Glåmdalen mellom Elverum og Skarnes. De tre sortene som ble dyrket på størst settepotetareal i 2017 var: Asterix 1 300 daa (1 440 daa i 2016), Lady Claire 1 318 daa (1 053 daa i 2016) og Mandel, Klon 1/6 1 005 daa (993 daa i 2016). Fakse, Erika, Innovator, Folva, Peik, Kerrs Pink, Arielle, Solist lå alle på mellom 250 - 800 daa sertifisert produksjon.

Det er interessant å se på effektiviteten i settepotetproduksjonen målt i kg/daa omsatt vare. I 2017 ble det omsatt 1 111 kg/daa fra 2016-avlinga, en nedgang på 4 kg/daa fra året før. Mengde omsatt vare var «all time high» 10 076 tonn våren 2017 mot 10 076 tonn våren 2016.

Salget av settepotet pr. daa er lavt sammenlignet med avling i kg/daa av hele potetproduksjonen (tabell 3). Dette kan delvis forklares med at i settepotetproduksjonen blir riset sprøytet ned tidligere enn i øvrig produksjon og gjødselnivået er redusert. Dette for å få mest mulig av avlinga i settepotetfraksjonene. Produsenter som dyrker sertifiserte settepoteter, bruker i noen grad settepotet fra egen avl påfølgende år, noe som ikke kommer fram i

Tabell 4. Sertifisert settepotetproduksjon. Kilde: Mattilsynet

	2013	2014	2015	2016	2017
Areal, daa	9344	9144	9053	9098	9018
Tonn, omsatt*	8434	8188	10060	10076	-
Oms. kg/daa	933	895	1111	1107	-
Vraking etter vekstkontr. %	10,4	8,4	5,9	16,9	6,0

*Vær OBS på at omsatt kvantum er det som ble solgt påfølgende vinter/vår (eks. 10 070 tonn ble solgt våren 2017)

statistikken. Dette kvantumet kan anslås til 1 300-1 500 tonn (15 % av egen produksjon i gjennomsnitt for alle dyrkere av sertifisert vare brukes til eget bruk påfølgende år). Settepoteter omsettes i 30-45 mm, 35-50 mm og 45-55 mm som de mest vanlige størrelses-sorteringene. Ved gjenbruk av egne settepoteter (klassen blir da automatisk nedklassifisert) er det ofte vanlig å bruke overstørrelser, dvs. + 50-55 mm, slik at settepotetmengden pr. daa ofte blir på rundt 350 kg/daa. Flere settepotetdyrkerne har en kombinasjonsproduksjon mellom konsum-/industrileveranse og settepotetproduksjon.

Dersom en går ut fra en middels settepotetmengde på 250 kg/daa, ble det satt ca. 30 000 tonn settepoteter i 2017 (totalt potetareal var ca. 120 000 daa). Det betyr at ca. 33,5 % av settepotetene som ble satt i år var sertifiserte. Dette er på samme nivå som i 2016.

De sortene som det var størst salg av for setting våren 2017 var (tonn omsatt settepotet): Asterix 1 682 (+386), Fakse 1 059 (+353), Folva 907 (+137), Mandel, klon1/6 714 (+24), Beate 223 (-1), Kerrs Pink 226 (-42), Laila 220 (-30) og Erika 206(+170). Av de tidlige sortene var det Solist 484 (+154), Arielle 390 (-78), Rutt 317 (+109), og Berber 257 (-4) som var mest omsatt. Typiske industrisorter som Peik 305 (-28), Innovator 470 (+90), Oleva 212 (+72), Saturna 216 (-378) og Lady Claire 1 224 (+684) hadde også betydelig omsetning. De øvrige omsatte sortene lå på under 160 tonn pr. sort. (Talla i parentes viser omsatt tonn settepotet i forhold til 2016).

Andel vraket settepotetareal i 2017 var på 6,0 % før vintertesten. Det var 11 partier som representerte 540 daa som ble vraket etter vekstkontrollen i sommer. Viktigste årsaker til vraking var jordboende virus (PMTV: 2 Beate og ett parti Nansen og Pimpernel) og PVA (2 partier Mandel og ett i Cerisa). Lagerkontroller høsten 2017 viste at det var veldig få

funn av råter på lager innunder jul. Etter den bløte innhøstinga vi hadde, har det godt bedre en fryktet med råteutvikling. Noen få settepotetpartier er det observert bløtråte i. Tørre råter som foma, fusarium og tørr stengelråte i navleenden er det rapportert om. Fra settepotetforretningene rapporteres det om normale avlinger og oppfyllelse av produksjonsvolum. Erika vil bli faset ut til fordel for den nye sorten Celandine i neste års settepotetdyrking. Noen partier har vært skjemmet av vorteskurv.

I sertifisert avl i Norge er maksimumsgrensa for å få godkjent en sertifisert vare et maksimalt innhold av virus og stengelråte på 1,0 % på hver ved vekstkontroll, og 10 % virus i vintertest i klasse C (sertifisert). Det meste av settepotetene som omsettes er forøvrig basiskvalitet (klasse B) med maks. 0,5 % stengelråte, 0,5 % virus i åkeren og maks. 4 % virus i vintertest etterpå. Rapportene fra vintertestene så langt, viser at det var 4 av totalt 22 partier i Asterix som hadde mer enn 10 % PVA. Det ble funnet mindre PVY i vintertesten. Av 289 prøver ble det påvist PVY i 15 (5,2 %). Det var ingen prøver som hadde høyere andel prosent PVY enn 3 %. For PVA var det funn i 15,6 % av alle prøver, og noen med en smitte på over 50 %.

Resultatene fra testinga av ukontrollerte settepoteter (utenom sertifisert avl), sendt inn i 2017, viser at av 83 innsendte partier, så hadde 8 partier mer enn 5 % PVY og 4 partier mer enn 10 % PVA.

Kvalitetsfeil på norske poteter 2008-2016/17

Fagforum Potet innhenter hvert år kvalitetsdata fra potetbransjen. For sesongen 2016/17 er det ikke samlet inn data ennå. For sesongen 2015/2016 er tallene hentet inn fra Orkla(KIMs), HOFF, Findus, Maarud, Hvebergsmoen Potetpakkeri og Totenpoteter.

Tabell 5. Kvalitetsfeil i potet, relativ andel av hver kvalitetsfeil (%) av totale kvalitetstrekk. For matpotet og industripotet i sesongen 2015/16 og sammendrag av 8 sesonger (2008-2016)

Kvalitetsfeil	Mat poteter		Industrileveranser		Totalt	
	2015/2016	2008-2016	2015/2016	2008-2016	2015/2016	2008-2016
Bløte råter	0,0	0,6	5,7	6,3	4,2	4,3
Tørre råter	0,4	2,0	6,9	8,9	5,2	6,5
Grønne poteter	5,9	10,3	24,4	24,2	19,5	19,4
Mekaniske skader, sterke	2,1	3,1	10,9	11,2	8,6	8,4
Støtblått	0,8	1,1	0,2	1,0	0,4	1,0
Rustringer/-flekker	0,5	0,5	6,2	4,9	4,7	3,4
Hulrom	0,3	1,4	5,8	9,3	4,3	6,5
Andre indre defekter	3,9	5,6	6,5	4,3	5,8	4,7
Vekstsprekker	2,1	3,1	11,7	8,3	9,1	6,5
Visne poteter	0,6	0,6	0,0	0,2	0,2	0,3
Grodde poteter	0,8	0,5	0,0	0,0	0,2	0,2
Misformede poteter	4,2	4,9	1,9	1,7	2,5	2,8
Mekaniske skader, svake	19,0	19,2	12,8	10,6	14,5	13,6
Andre sorter	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1
Skurv	23,1	20,0	5,9	8,2	10,5	12,3
Skallmisfarging	19,8	17,0	0,5	0,3	5,7	6,1
Overflateskurv	16,4	9,9	0,5	0,2	4,7	3,6
Sum	100	100	100	100	100	100

* Skallmisfarging ved vask

** Sølvskurv, nettskurv og svartprikk

Industrileveransene (chips, pommefrites, flakes og ferdigpoteter) utgjør ca. 110 000 tonn mens leveranser til potetpakkere som er med i denne statistikk utgjør ca. 40 000 tonn. Leveransene til konsum har et utplukk på 30 % av avlingen, mens industrileveransen har 15,7 feilenheter i middel over de siste 8 sesonger.

Grønne knoller, mekaniske skader (både svake og sterke) og skurv utgjør de største skadene på industri og matpotet total sett (tabell 5). For matpotet utgjør skurv og overflateskurv en stor andel av de samlede kvalitetsfeil og gir til sammen 39,5 % av det samlede kvalitetstap i 2015/16 mot til sammen 29,9 % i 2008-2016. Sammenlignes denne sesong med tallene for de siste 8 sesongene er det de samme feil som gir utslag i denne sesong. Skallmisfarging og svake mekaniske skader er også viktige kvalitetsfeil i matpotet.

I industripotet utgjør grønne knoller den største kvalitetsfeil både i 2015/16 (24,4 %) og i middel over år (24,2 %). Skurv er også et problem i industripotet og det samme gjelder med mekaniske skader. Vekstsprekke utgjør en større andel kvalitetsfeil i industripotet i 2015/16 (11,7 %) sammenlignet med middel over år (8,3 %). Dette skyldes antakeligvis ujevne vekstforhold i vekstsesongen 2015. I industripotet er skurv et mindre problem i 2015/16 enn i tidligere sesonger.